ГАЙВОРОНСЬКА МІСЬКА РАДА
Відділ культури, туризму та культурної спадщини
Комунальний заклад «Гайворонський краєзнавчий музей»
Комунальна установа
«Гайворонський центр професійного розвитку педагогічних працівників»
Гайворонської міської ради Кіровоградської області (м. Гайворон)

ГАЙВОРОНСЬКЕ НАДБУЖЖЯ

Історико-краєзнавчий збірник

Випуск 4

Гайворон
2026

УДК 908(477.65)(06)
Г15

Редакційна колегія

Пошенко Ю. В. – головний редактор, заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів (соціальна сфера) Гайворонської міської територіальної громади.

Poshenko Y. V. – Editor-in-chief, Deputy mayor (social sphere) of Haivoron municipal community.

Ситник О. І. – заступник головного редактора, кандидат географічних наук, доцент Уманського національного університету (відповідальний за випуск).

Sytnyk O. I. – Deputy editor-in-chief, Candidate of Geographical sciences, Docent of Uman National University (responsible for the release).

Ляховський Я. Г. – технічний редактор, аспірант Уманського національного університету.

Liakhovskiy Y. G. – technical editor, postgraduate student of Uman National University.

Касьяненко В. О. – директор КУ «Гайворонський центр професійного розвитку педагогічних працівників» Гайворонської міської ради (відповідальний редактор).

Kasyanenko V. O. – Director of the CU «Haivoronsk Center for Professional Development of Pedagogical Workers» of the Haivoronsk City Council (responsible editor).

Колотуха О. В. – доктор географічних наук, професор Національного університету «Київський авіаційний інститут».

Kolotukha O. V. – Doctor of Geographical Sciences, Professor of the National University «Kyiv Aviation Institute».

Скус О. В. – кандидат історичних наук, професор Уманського національного університету

Skus O. V. – Candidate of Historical Sciences, Professor of Uman National University.

Безлатня Л. О. – кандидат географічних наук, доцент Уманського національного університету.

Bezlatnya L. O. – Candidate of Geographical Sciences, Docent Uman National University.

Хіміч М. І. – доктор філософії наук про Землю, викладач Уманського національного університету.

Khimich M. I. – PhD in Earth Sciences, lecturer at Uman National University.

Кучерук І. І. – начальник відділу культури, туризму та культурної спадщини Гайворонської міської ради.

Kucheruk I. I. – Head of the Department of Culture, Tourism and Cultural Heritage of the Haivoron City Council.

Працьовитий М. М. – директор КЗ «Гайворонський краєзнавчий музей» Гайворонської міської ради.

Pratsyovytyy M. M. – Director of the «Haivoron Museum of Local Lore» of the Haivoron City Council.

Комірний О. І. – вчитель історії, краєзнавець, Лауреат обласної краєзнавчої премії імені В. Ястребова.

Komirnyy O. I. – History teacher, Local historian, Laureate of the V. Yastrebov Regional Local Lore Prize.

Павличук О. А. – журналіст, письменник, краєзнавець, Лауреат обласної краєзнавчої премії імені В. Ястребова.

Pavlychuk O. A. – Journalist, Writer, Local Historian, Laureate of the V. Yastrebov Regional Local Lore Prize.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Комунальної установи «Гайворонський центр професійного розвитку педагогічних працівників» Гайворонської міської ради (протокол № 3 від 20.05.2026 р.)

Г15 **Гайворонське** Надбужжя : іст.-краєзнавчий зб. Вип. 4. / Гайворонська міська рада, Відділ культури, туризму та культурної спадщини [та ін.] ; [редкол.: Ю. В. Пошенко, О. І. Ситник (відп. за вип.), В. О. Касьяненко (відп. ред.) [та ін.]. Умань: ВПЦ «Візаві», 2026. 151 с.

Збірник містить наукові статті, які висвітлюють низку проблем у наукових вишукуваннях історії, картографії, географії, краєзнавства, регіоналістики, життєопису відомих постатей. Значне місце посідають питання з проблем історичної географії, картографії, топоніміки, регіоналістики, краєзнавства, екології, історії міст і сіл України, їх символіки, атрибутики місцевої влади, історичного картографування, охорони навколишнього природного середовища та педагогіки. Висвітлюються заходи, форми й методи формування краєзнавчого світогляду студентської та учнівської молоді.

УДК 908(477.65)(06)

Погляд редколегії не завжди збігається з позицією авторів

Засновник та правовласник збірника: Гайворонська міська рада Кіровоградської області

© Гайворонська міська рада, 2026

Собчик Тетяна, Процак Мирослава
НАШ ЗЕМЛЯК МИКИТА ГОДОВАНЕЦЬ – ЯК СИМВОЛ НЕЗЛАМНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНИ 134
ФОТОГАЛЕРЕЯ 144
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ..... 147
ДО ВІДОМА АВТОРІВ..... 149
ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТЕКСТУ..... 150

CONTENTS

FOREWORD 6

HISTORY OF THE DEVELOPMENT OF UKRAINE'S REGIONS

Bobko Alla, Petrenko Alina
TRADITIONS AND CUSTOMS OF BAZAARING IN THE VILLAGE OF BANDUROVE, GOLOVANOVSKY DISTRICT, KIROVOHRAD REGION: SOCIO-CULTURAL DIMENSION AND FOLKLORE FEATURES 7

Hladkyi Oleksandr, Kylivnyk Volodymyr, Beydik Oleksandr
THE EXPERIENCE OF MUSEUM'S CREATION IN «AVANGARD» RESORT OF NEMYRIV CITY 12

Zakordonets Olha, Mohyliuk Nazar
FUNCTIONAL FEATURES AND MOTIVATION OF SECONDARY ANTHROPONYMIC NAMES OF PEOPLE (BASED ON THE NICKNAMES OF THE BEZNOSYUK-PALAMARCHUK FAMILY – RESIDENTS OF KAZAVCHYN VILLAGE) 18

Peresunchak Oleksandr, Tupchiyenko Mykola
NEW FINDS OF ROMAN-PERIOD COINS FROM CHERNYAKHIV SETTLEMENTS OF THE MIDDLE SOUTHERN BUG REGION 25

Pavlychuk Oleksii
PRESTOLNE DZHERELO – AN IMPORTANT HISTORICAL AND HYDROLOGICAL MONUMENT OF THE HAIVORON REGION 42

PROMINENT LOCALISTS

Hayda Larysa
TEACHERS ARE THE CREATORS OF PUBLIC MUSEUMS OF THE HAIVORON REGION ... 47

TOURISM AS A MODERN WAY OF EXPLORING A TERRITORY

Barvinok Nataliia
RESOURCE POTENTIAL OF THE HAIVORON CITY TERRITORIAL COMMUNITY AS A FACTOR IN FORMING AN EFFECTIVE TOURISM MANAGEMENT MODEL 53

Kolotukha Oleksandr
TOURIST PROJECT «BLUE TRIDENT OF KIROVOGRAD REGION» 62

Sytnyk Oleksii, Sytnyk Ivan
UTILIZING INDUSTRIAL HERITAGE SITES OF QUEENSLAND (AUSTRALIA) FOR THE FORMATION OF TOURIST DESTINATIONS: A MODEL TO FOLLOW 69

REGIONAL GEOGRAPHICAL STUDIES

Beydik Oleksandr
ECOSPACE OF THE CITY: THEORY, ONTOLOGY, RETROSPECT AND DIAGNOSTICS 82

Zhuk Oleksandr, Pylypenko Alina
MEDICINE OF THE SOUTH-EASTERN PODILLYA – HAIVORON REGION. FROM THE PAST TO THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY 91

Yangolenko Vasyl
GAYVORON MIGMATITES – A CONCEPT OF ECOLOGICAL AND TECHNOLOGICAL PROBLEMS: THROUGH RETROSPECTION TO THE PRESENT 103

PROMINENT FIGURES OF THE HAIVORON REGION

Kasyanenko Victoria
LAUREATES OF THE PEDAGOGICAL PRIZE NAMED AFTER ARON BORYSOVYCH REZNIK 117

ТУРИЗМ ЯК СУЧАСНИЙ СПОСІБ ПІЗНАННЯ ТЕРИТОРІЇ

УДК 338.48-6:528.9(477)

Барвінок Наталія,
Уманський національний університет
Умань, Україна
e-mail: *barvinok.n@udpu.edu.ua*

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГАЙВОРОНСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ТУРИЗМОМ

Барвінок Наталія Володимирівна. Ресурсний потенціал Гайворонської міської територіальної громади як чинник формування ефективної моделі управління туризмом. *У статті досліджено ресурсний потенціал розвитку туризму в територіальній громаді як важливу складову її соціально-економічного розвитку. Проведено комплексну оцінку основних груп туристичних ресурсів, зокрема природних, історико-культурних, інфраструктурних, соціально-економічних та людських. На основі бального методу оцінювання визначено рівень розвитку кожної групи ресурсів та виявлено ключові фактори, що стримують ефективне використання туристичного потенціалу території. Особливу увагу приділено аналізу можливостей розвитку туризму в Гайворонській міській територіальній громаді та визначенню її конкурентних переваг. У статті запропоновано модель управління розвитком туризму в громаді, яка передбачає поєднання стратегічних, організаційно-економічних, інфраструктурних та маркетингових механізмів розвитку туристичної діяльності. Обґрунтовано, що впровадження запропонованої моделі сприятиме підвищенню ефективності використання наявного ресурсного потенціалу, формуванню конкурентоспроможного туристичного продукту, активізації підприємницької діяльності та зростанню туристичної привабливості громади.*

Ключові слова: туризм, туристичні ресурси, ресурсний потенціал, територіальна громада, розвиток туризму, управління туризмом, туристична інфраструктура.

Barvinok Nataliia. Resource potential of the Haivoron City territorial community as a factor in forming an effective tourism management model. *The article investigates the resource potential of tourism development in the territorial community as an important component of its socio-economic development. A comprehensive assessment of the main groups of tourism resources, in particular natural, historical-cultural, infrastructural, socio-economic and human, was carried out. Based on the scoring method, the level of development of each group of resources was determined and key factors that hinder the effective use of the tourism potential of the territory were identified. Particular attention is paid to the analysis of tourism development opportunities in the Gayvoron urban territorial community and the determination of its competitive advantages. The article proposes a model for managing tourism development in the community, which involves a combination of strategic, organizational-economic, infrastructural and marketing mechanisms for the development of tourism activities. It is substantiated that the implementation of the proposed model will contribute to increasing the efficiency of using existing resource potential, forming a competitive tourism product, activating entrepreneurial activity and increasing the tourist attractiveness of the community.*

Keywords: tourism, tourism resources, resource potential, territorial community, tourism development, tourism management, tourism infrastructure.

Вступ. В умовах децентралізації та трансформації системи місцевого самоврядування в Україні територіальні громади отримали розширені повноваження щодо управління соціально-економічним розвитком, у тому числі у сфері туризму. Туризм дедалі більше розглядається не лише як галузь рекреаційної діяльності, а як інструмент активізації місцевої економіки, підвищення інвестиційної привабливості та формування позитивного іміджу території. У цьому контексті особливого значення набуває питання ефективного управління туристичним розвитком громади на основі раціонального використання її ресурсного потенціалу.

Ресурсний потенціал громади охоплює сукупність природних, історико-культурних, соціально-економічних, інфраструктурних та людських ресурсів, які можуть бути залучені до

формування конкурентоспроможного туристичного продукту. Водночас на практиці часто спостерігається фрагментарне використання туристичних ресурсів, відсутність їх системної інвентаризації та інтеграції у стратегічні документи розвитку. Це знижує ефективність управлінських рішень і не дозволяє повною мірою реалізувати потенціал території.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю обґрунтування ресурсного підходу як базової методології формування моделі управління туризмом на рівні територіальної громади. Саме системне визначення, оцінка та стратегічне використання туристичних ресурсів створюють передумови для формування ефективної управлінської моделі, здатної забезпечити сталий розвиток туристичної сфери.

Особливої уваги потребує аналіз ресурсного потенціалу конкретних громад, що дозволяє перейти від загальнотеоретичних положень до практичних рекомендацій. У цьому контексті за приклад візьмемо Гайворонську міську територіальну громаду, яка володіє значними природними та культурними ресурсами, однак потребує їх систематизації та інтеграції в сучасну модель управління туристичним розвитком.

Метою дослідження є обґрунтування ролі ресурсного потенціалу у формуванні ефективної моделі управління туризмом та визначення практичних напрямів його використання на прикладі Гайворонської міської територіальної громади. Для досягнення поставленої мети передбачено: уточнити зміст поняття «ресурсний потенціал громади» в контексті управління туризмом; здійснити аналіз основних груп туристичних ресурсів громади; визначити проблемні аспекти їх використання; розробити пропозиції щодо формування ефективної моделі управління туризмом на основі ресурсного підходу.

Таким чином, дослідження спрямоване на поєднання теоретичних положень ресурсного підходу з прикладним аналізом конкретної громади, що дозволяє підвищити практичну значущість отриманих результатів та можливість їх використання в управлінській діяльності органів місцевого самоврядування.

Матеріал і методи дослідження. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, що дозволило всебічно проаналізувати туристичний ресурсний потенціал територіальної громади та визначити його роль у формуванні ефективної системи управління туризмом. Для досягнення поставленої мети застосовано діалектичний метод, який забезпечив можливість дослідити закономірності формування та використання туристичних ресурсів у взаємозв'язку із соціально-економічним розвитком територіальних громад в умовах децентралізації.

Метод аналізу і синтезу використано для узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності туристичного потенціалу території та ресурсного підходу в управлінні туризмом. Логічний метод дав змогу встановити взаємозв'язки між окремими групами туристичних ресурсів та їх впливом на розвиток туристичної діяльності в громаді. Системно-структурний підхід застосовано для комплексного дослідження складових ресурсного потенціалу, зокрема природних, історико-культурних, інфраструктурних, соціально-економічних та людських ресурсів.

Для оцінювання рівня розвитку ресурсного потенціалу використано метод бальної оцінки, що передбачає визначення кількісних показників розвитку окремих груп ресурсів за визначеними критеріями. Застосування цього методу дозволило визначити середні значення розвитку кожної групи ресурсів та розрахувати інтегральний індекс ресурсного потенціалу територіальної громади.

Емпіричну базу дослідження становили дані наукових публікацій з проблем розвитку туризму, результати попередніх досліджень туристично-рекреаційного потенціалу територіальних громад, а також відкриті інформаційні ресурси, що характеризують туристичну інфраструктуру та культурну спадщину Гайворонської міської територіальної громади. Це дозволило здійснити комплексну оцінку ресурсної бази території та сформувати пропозиції щодо удосконалення моделі управління розвитком туризму в громаді.

Результати дослідження. На сьогоднішній день система управління туризмом на рівні територіальних громад формується під впливом процесів децентралізації, стратегічного планування та переходу до принципів сталого розвитку. У цих умовах особливого значення

набув ресурсний підхід, який передбачає розгляд туристичного розвитку як функції наявного та потенційного ресурсного забезпечення території.

У науковій літературі ресурсний підхід розглядається як конкурентні переваги території, які формуються не лише за рахунок зовнішніх чинників, а передусім через ефективне використання внутрішніх ресурсів [1, 2]. Для туристичної сфери це означає, що стратегія розвитку громади повинна ґрунтуватися на об'єктивній оцінці її туристичного потенціалу та можливостей його управлінського використання.

Під туристичним ресурсним потенціалом територіальної громади розуміється сукупність наявних і потенційно залучених природних, історико-культурних, соціально-економічних, інфраструктурних та людських ресурсів, які можуть бути використані для формування та реалізації туристичного продукту і забезпечення сталого розвитку території. На відміну від окремих туристичних ресурсів, ресурсний потенціал передбачає їх системність, взаємозв'язок та можливість інтеграції в управлінські процеси [3, 4]. Таким чином, основним виступає не лише наявність ресурсів, а й здатність органів місцевого самоврядування забезпечити їх ефективну інвентаризацію, оцінку, стратегічне планування та контроль використання.

З ціллю управління ресурсним потенціалом доцільно опиратись на такий розподіл груп туристичних ресурсів: природні туристичні ресурси (ландшафти, водні об'єкти, кліматичні умови, природно-заповідні території, що формують рекреаційну привабливість території); історико-культурні туристичні ресурси (пам'ятки архітектури, археологічні об'єкти, музеї, елементи нематеріальної культурної спадщини, традиції та подієві заходи); інфраструктурні ресурси (транспортна доступність, заклади розміщення, харчування, туристично-інформаційні центри, благоустрій території); соціально-економічні ресурси (рівень підприємницької активності, інвестиційний клімат, фінансові можливості бюджету громади); людські ресурси (кадровий потенціал, професійна підготовка фахівців у сфері туризму, рівень залученості населення до туристичної діяльності) [5]. Така класифікація дозволяє здійснювати комплексну оцінку туристичного ресурсного потенціалу та визначати пріоритетні напрями використання та управління.

З позицій управління ресурсний підхід передбачає послідовну реалізацію таких етапів [6]:

1. Інвентаризація туристичних ресурсів.
2. Оцінка їх якісних і кількісних характеристик.
3. Визначення конкурентних переваг території.
4. Інтеграція ресурсів у стратегічні документи розвитку громади.
5. Формування інструментів реалізації (проєкти, програми, партнерства).
6. Моніторинг ефективності використання ресурсів.

Таким чином, туристичний ресурсний потенціал виступає не лише об'єктом аналізу, а й базою для формування ефективного управління туризмом. Загалом управлінська модель, побудована на ресурсному підході, орієнтується на раціональне використання локальних можливостей, мінімізацію ризиків та забезпечення довгострокової конкурентоспроможності території.

Важливим на сьогоднішній день є також поєднання ресурсного підходу з принципами сталого розвитку, що передбачає збалансованість економічних, соціальних та екологічних інтересів громади. Це дозволить уникнути надмірної експлуатації природних і культурних ресурсів та забезпечити їх збереження для майбутніх поколінь.

Отже, ресурсний підхід формує теоретичну основу для побудови ефективної системи управління туризмом територіальної громади, оскільки забезпечує стратегічну орієнтацію на внутрішні можливості розвитку та створює підґрунтя для прийняття управлінських рішень. Виходячи з положень ресурсного підходу, важливим етапом дослідження є практична оцінка наявних туристичних ресурсів територіальної громади. Саме така оцінка дозволяє визначити рівень їх розвитку, ступінь використання та потенціал для подальшого туристичного зростання З метою забезпечення об'єктивності аналізу ресурсного потенціалу територіальної громади доцільно застосувати бальну систему оцінювання, яка дозволяє кількісно визначити

рівень розвитку окремих груп туристичних ресурсів та встановити їх вплив на формування моделі управління туризмом.

Оцінювання доцільно здійснювати з урахуванням таких принципів: комплексності (охоплення всіх основних груп ресурсів), системності (урахування взаємозв'язків між ресурсами), порівнянності (можливість зіставлення результатів між різними групами ресурсів) та управлінської орієнтованості (оцінка з позиції можливості їх практичного використання в туристичній діяльності громади).

Для проведення оцінювання пропонується виокремити п'ять основних груп туристичних ресурсів: природні, історико-культурні, інфраструктурні, соціально-економічні та людські ресурси. Такий підхід дозволяє комплексно охарактеризувати ресурсний потенціал території та визначити його значення для розвитку туризму.

Кожна група ресурсів оцінюється за такими критеріями:

– наявність і різноманітність ресурсів;

– рівень збереженості;

– ступінь туристичної привабливості;

– рівень використання у туристичній діяльності;

– управлінська забезпеченість (наявність програм розвитку, фінансування, стратегічних документів).

Для визначення рівня розвитку кожен критерій пропонується оцінювати за п'ятибальною шкалою (табл. 1). Після здійснення оцінювання визначається середній бал по кожній групі ресурсів шляхом обчислення середнього арифметичного значення отриманих показників.

Таблиця 1

Шкала оцінювання критеріїв ресурсного потенціалу

Бал	Характеристика рівня розвитку
1	Дуже низький рівень розвитку та використання ресурсу
2	Низький рівень, ресурси використовуються частково
3	Середній рівень, наявний потенціал, але обмежене використання
4	Достатній рівень розвитку та інтеграції в систему управління
5	Високий рівень розвитку та ефективного управління ресурсом

Після визначення середніх значень за кожною групою ресурсів розраховується загальний індекс ресурсного потенціалу територіальної громади, який дозволяє оцінити загальний рівень його розвитку. Інтерпретація отриманих результатів здійснюється за такою шкалою:

– 1,0–2,0 – низький рівень ресурсного потенціалу;

– 2,1–3,0 – задовільний рівень;

– 3,1–4,0 – достатній рівень;

– 4,1–5,0 – високий рівень.

Отримані результати дають можливість визначити сильні та слабкі сторони ресурсної бази громади, встановити пріоритетні напрями управлінського впливу, а також сформувати стратегічні орієнтири розвитку туризму.

Таким чином, запропонована бальна система оцінювання створює аналітичну основу для визначення ролі ресурсного потенціалу у формуванні ефективної моделі управління туризмом та дозволяє перейти до практичного аналізу конкретної території – Гайворонської міської територіальної громади.

Таблиця 2

Оцінювання природних ресурсів Гайворонської міської територіальної громади

Критерій оцінювання	Рівень оцінки	Бал (1–5)	Характеристика
Наявність і різноманітність	Висока	4	Територія громади розташована на лівому березі річки Південний Буг, що формує значний рекреаційний потенціал. Наявні мальовничі природні ландшафти, можливості для відпочинку біля води, риболовлі та прогулянок.
Рівень збереженості	Середній	3	Більшість природних територій зберегли природний характер, однак окремі ділянки потребують благоустрою та екологічного контролю.
Туристична привабливість	Середня	3	Природні ресурси мають потенціал для розвитку рекреаційного туризму, але їх туристична популяризація поки що обмежена.
Використання	Низьке	2	Природні локації використовуються переважно місцевими жителями; організовані туристичні маршрути або рекреаційні продукти практично відсутні.
Управлінська забезпеченість	Низька	2	Відсутні спеціалізовані програми управління та розвитку природних туристичних ресурсів.
Середній бал		**2,8**	**(4+3+3+2+2)/5**

Як видно з табл. 2, природні ресурси Гайворонської міської територіальної громади мають достатньо високий потенціал для розвитку туризму, що підтверджується відносно високою оцінкою їх наявності та різноманітності (4 бали). Важливим чинником є розташування громади на березі річки Південний Буг, що створює сприятливі умови для розвитку рекреаційних видів туризму. Водночас рівень фактичного використання природних ресурсів та управлінської підтримки залишається низьким, що свідчить про недостатню інтеграцію природних об’єктів у туристичну діяльність та потребу у формуванні програм їх розвитку й популяризації.

Таблиця 3

Оцінювання історико-культурних ресурсів Гайворонської міської територіальної громади

Критерій оцінювання	Рівень оцінки	Бал (1–5)	Характеристика
Наявність і різноманітність	Середня	3	У громаді функціонує краєзнавчий музей, наявні пам’ятники, історичні об’єкти та археологічні знахідки різних історичних періодів.
Збереженість	Середня	3	Частина історичних об’єктів перебуває у задовільному стані, однак деякі потребують реставрації та кращого утримання.
Туристична привабливість	Середня	3	Об’єкти мають історичну цінність, проте недостатньо популяризовані на туристичному ринку.
Використання	Середнє	3	Окремі об’єкти використовуються під час проведення екскурсій або культурних заходів, однак системних туристичних маршрутів небагато.

Управлінська забезпеченість	Середня	3	Культурні заклади функціонують за підтримки громади, але спеціалізованих туристичних програм недостатньо.
Середній бал		**3,0**	**(3+3+3+3+3)/5**

Згідно з даними табл. 3, історико-культурні ресурси громади характеризуються середнім рівнем розвитку, про що свідчить середній інтегральний показник у 3 бали. Наявність краєзнавчого музею, пам'яток та історичних об'єктів створює передумови для розвитку культурно-пізнавального туризму. Проте недостатня популяризація цих ресурсів, а також обмежена кількість системних туристичних маршрутів стримують їх повноцінне використання. Це свідчить про необхідність активізації маркетингової діяльності та створення нових туристичних продуктів на основі історико-культурної спадщини.

Таблиця 4

Оцінювання інфраструктурних ресурсів Гайворонської міської територіальної громади

Критерій оцінювання	Рівень оцінки	Бал (1–5)	Характеристика
Наявність і різноманітність	Середня	3	Громада має транспортну доступність (автомобільні шляхи, залізничне сполучення), однак спеціалізована туристична інфраструктура розвинена обмежено.
Збереженість	Середня	3	Частина об'єктів перебуває у функціональному стані, але потребує модернізації та покращення якості послуг.
Туристична привабливість	Низька	2	Заклади розміщення та харчування мають обмежену місткість і не завжди відповідають сучасним вимогам туристичного сервісу.
Використання	Низьке	2	Туристична інфраструктура використовується переважно місцевими жителями або транзитними відвідувачами.
Управлінська забезпеченість	Низька	2	Відсутні комплексні програми розвитку туристичної інфраструктури.
Середній бал		**2,4**	**(3+3+2+2+2)/5**

Як показано в табл. 4, інфраструктурні ресурси громади мають відносно низький рівень розвитку, що відображається у середньому показнику 2,4 бала. Хоча територія має транспортну доступність, рівень розвитку туристичної інфраструктури (зокрема закладів розміщення, харчування та сервісу) залишається недостатнім. Низькі показники використання та управлінської підтримки свідчать про необхідність модернізації інфраструктурних об'єктів і впровадження стратегічних програм розвитку туристичної інфраструктури.

Таблиця 5

Оцінювання соціально-економічних ресурсів Гайворонської міської територіальної громади

Критерій оцінювання	Рівень оцінки	Бал (1–5)	Характеристика
Наявність і різноманітність	Середня	3	У громаді існують передумови для розвитку малого бізнесу та культурних ініціатив.

Рівень залучення бізнесу	Низький	2	У туристичному секторі працює обмежена кількість підприємців.
Фінансова підтримка	Низька	2	Фінансування туристичних проєктів здійснюється нерегулярно.
Підтримка туризму в стратегіях	Часткова	3	Туризм визначається перспективним напрямом розвитку громади, однак масштабні програми реалізації поки що відсутні.
Економічна активність у сфері туризму	Низька	2	Рівень комерціалізації туристичних ресурсів залишається низьким.
Середній бал		**2,4**	**(3+2+2+3+2)/5**

Відповідно до результатів, представлених у табл. 5, соціально-економічні ресурси громади мають обмежений рівень розвитку з точки зору підтримки туристичної діяльності. Попри наявність потенціалу для розвитку малого бізнесу та культурних ініціатив, залучення підприємців до туристичної сфери залишається недостатнім. Нерегулярне фінансування та слабка комерціалізація туристичних ресурсів обмежують економічну ефективність туризму. Це свідчить про необхідність активізації інвестиційної політики та підтримки підприємницьких ініціатив у сфері туризму.

Таблиця 6

Оцінювання людських ресурсів Гайворонської міської територіальної громади

Критерій оцінювання	Рівень оцінки	Бал (1–5)	Характеристика
Наявність фахівців	Середня	3	У громаді працюють працівники культури, музейні фахівці та активісти.
Активність населення	Середня	3	Місцеві жителі проявляють інтерес до розвитку громади та культурних заходів.
Освітні ініціативи	Невисока	2	Низький рівень освіти у напрямку туризму та готельно-ресторанного бізнесу.
Готовність до участі	Невисока	2	Населення не готове долучатися до туристичних ініціатив за умов підтримки.
Підтримка локальних ініціатив	Середня	3	У громаді існують окремі культурні та громадські ініціативи.
Середній бал		**2,6**	**(3+3+2+2+3)/5**

Як показано в табл. 6, людські ресурси громади мають відносно сприятливий потенціал для розвитку туризму, що підтверджується середнім показником 2,6 бала. Наявність працівників культури, активістів створюють основу для реалізації туристичних ініціатив. Водночас обмеженість зацікавленості місцевого населення у сфері туризму та гостинності і низький рівень освіти кадрів у напрямку туризму та готельно-ресторанного бізнесу свідчить про потребу активної просвітницької роботи з населенням у розвитку професійної підготовки та підвищення кваліфікації кадрів, що сприятиме ефективнішому використанню людського потенціалу громади.

Загальний індекс ресурсного потенціалу громади становить 2,64 бала (2,8+3,0+2,4+2,4+2,6)/5=2,64)), тобто ресурсний потенціал громади оцінюється як задовільний (2,1–3,0). Це означає, що громада має певні передумови для розвитку туризму, однак їх практичне використання залишається обмеженим та потребує системного управлінського підходу.

Попри наявність природних та історико-культурних ресурсів, їх використання у туристичній діяльності не має чіткої стратегічної координації. Туристичні об’єкти

функціонують переважно фрагментарно, без формування комплексного туристичного продукту або взаємодії між різними учасниками туристичного ринку.

Важливим стримуючим фактором розвитку туризму є інфраструктурна складова. Обмежена кількість засобів розміщення, недостатній рівень розвитку туристичної навігації, а також потреба у благоустрої рекреаційних зон та історико-культурних об'єктів знижують привабливість громади для відвідувачів і обмежують тривалість перебування туристів.

Соціально-економічна складова також залишається недостатньо розвиненою. Туризм поки що не виступає одним із основних секторів місцевої економіки, а рівень залучення підприємницьких структур до туристичної діяльності є невисоким. Відсутність активних механізмів залучення інвестицій, грантових програм та інструментів публічно-приватного партнерства обмежує можливості реалізації туристичних проєктів.

Крім того, громада не має сформованої системної маркетингової політики у сфері туризму. Туристичний бренд території перебуває на етапі формування, а цифрові інструменти просування туристичних можливостей громади використовуються лише частково.

З огляду на зазначені проблеми, з метою підвищення ефективності використання наявного ресурсного потенціалу доцільно запропонувати модель управління туризмом, що базується на ресурсному підході та передбачає поетапну інтеграцію туристичних ресурсів у систему стратегічного розвитку громади.

1. Інвентаризаційно-аналітичний блок

Функція: оцінка та систематизація туристичного потенціалу громади

Основні елементи:

– інвентаризація туристичних ресурсів (природних, історико-культурних, рекреаційних);
– формування електронного реєстру туристичних ресурсів;
– ресурсне зонування території;
– визначення туристичної спеціалізації окремих зон.

Результат: сформована інформаційна база для прийняття управлінських рішень.

2. Стратегічний блок

Функція: визначення напрямів і пріоритетів розвитку туризму

Основні елементи:

– формування стратегічних цілей розвитку туризму;
– визначення пріоритетних видів туризму (екологічний, історико-пізнавальний, подієвий);
– інтеграція туризму в стратегію соціально-економічного розвитку громади;
– розробка туристичного бренду території.

Результат: сформована стратегія розвитку туризму громади.

3. Організаційно-економічний блок

Функція: забезпечення ефективного управління та фінансування

Основні елементи:

– створення органу управління туризмом (відділ, агенція, координаційна рада);
– розвиток публічно-приватного партнерства;
– залучення інвестицій та грантових ресурсів;
– підтримка малого і середнього бізнесу у сфері туризму.

Результат: сформована система управління та ресурсного забезпечення туризму.

4. Інфраструктурний блок

Функція: формування матеріально-технічної бази туризму

Основні елементи:

– розвиток рекреаційних територій (зокрема прибережних зон);
– удосконалення транспортної та туристичної інфраструктури;
– створення системи туристичної навігації;
– розвиток закладів розміщення та харчування;
– благоустрій туристичних об'єктів.

Результат: підвищення доступності та комфортності туристичного середовища.

5. Маркетингово-комунікаційний блок

Функція: просування туристичного потенціалу громади

Основні елементи:

- створення туристичного вебпорталу громади;
- розвиток цифрового маркетингу;
- просування у соціальних мережах;
- формування календаря подій;
- участь у туристичних проєктах та ініціативах.

Результат: підвищення впізнаваності та туристичної привабливості громади.

6. Моніторинговий блок

Функція: оцінка ефективності реалізації моделі

Основні елементи:

- розробка системи показників (KPI):
- туристичні потоки;
- бюджетні надходження;
- зайнятість;
- кількість підприємств у сфері туризму;
- регулярний моніторинг і аналіз;
- коригування стратегії розвитку.

Результат: забезпечення адаптивності та сталості розвитку туризму.

Запропонована модель розвитку туризму в громаді базується на комплексному підході до управління ресурсним потенціалом території та передбачає формування системи стратегічного розвитку туризму як складової загальної соціально-економічної політики громади. Її реалізація спрямована на ефективне використання природних, історико-культурних, інфраструктурних, соціально-економічних та людських ресурсів, що були проаналізовані вище. Структурно модель включає декілька взаємопов'язаних блоків, кожен з яких виконує окрему функцію у процесі планування та реалізації туристичного розвитку території.

Впровадження запропонованої моделі може сприяти більш ефективному використанню наявного ресурсного потенціалу громади, формуванню комплексного та конкурентоспроможного туристичного продукту, зростанню надходжень до місцевого бюджету та активізації підприємницької діяльності у сфері туризму. Крім того, це дозволить підвищити туристичну привабливість території та зміцнити її позитивний імідж на регіональному рівні. Таким чином, запропонована модель дає можливість трансформувати наявний ресурсний потенціал громади з розрізнених елементів у цілісну систему управління туристичним розвитком території.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що ефективне управління туристичним розвитком територіальної громади значною мірою залежить від рівня використання її ресурсного потенціалу. Застосування ресурсного підходу дозволило системно проаналізувати основні групи туристичних ресурсів Гайворонської міської територіальної громади – природні, історико-культурні, інфраструктурні, соціально-економічні та людські. Результати бальної оцінки показали, що загальний індекс ресурсного потенціалу становить 2,64 бала, що відповідає задовільному рівню розвитку. Це свідчить про наявність об'єктивних передумов для розвитку туризму, однак водночас вказує на недостатній рівень інтеграції ресурсів у систему стратегічного управління та їх обмежене практичне використання.

Аналіз окремих груп ресурсів показав, що найбільш перспективними для розвитку туризму є природні та історико-культурні ресурси, які формують основу туристичної привабливості громади. Разом з тим інфраструктурна, соціально-економічна та частково людська складові потребують суттєвого посилення, оскільки саме вони визначають можливості перетворення ресурсів на повноцінний туристичний продукт. Серед основних проблем розвитку туризму в громаді можна виділити недостатній рівень туристичної інфраструктури, слабку координацію між учасниками туристичного ринку, обмежене

залучення підприємництва та відсутність системної маркетингової політики щодо просування туристичних можливостей території.

З метою підвищення ефективності використання наявного потенціалу запропоновано модель управління туризмом, побудовану на ресурсному підході та орієнтовану на інтеграцію туристичних ресурсів у систему стратегічного розвитку громади. Реалізація цієї моделі передбачає комплекс заходів у межах інвентаризаційно-аналітичного, стратегічного, організаційно-економічного, інфраструктурного, маркетингово-комунікаційного та моніторингового блоків. Її впровадження сприятиме формуванню цілісної системи управління туристичним розвитком, підвищенню туристичної привабливості території, активізації підприємницької діяльності та зростанню соціально-економічних показників громади.

Список використаних джерел:

1. Кулиняк І. Туристичний потенціал території як основа для сталого розвитку туризму. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2025. № 4(344). С. 287–292. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-344-4-39.

2. Tkachenko T. Розвиток туристично-ресурсного потенціалу України (практичний аспект). Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія «Туризм». 2018. № 2. С. 91–99. DOI: https://doi.org/10.31866/2616-7603.2.2018.154594.

3. Herasymenko T., Reuchenko B., Korostylov R. The influence of tourist potential on the socio-economic development of Novomoskovsk, Dnipropetrovsk oblast. Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology. 2023. № 4. С. 44–48. DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-4-6.

4. Kryvenkova R. State management of formation and development of tourist potential of Ukraine. Zeszyty Naukowe. Sucha Beskidzka : WST i E, 2022. T. 22, rocznik XI. С. 36–45. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/45684 (дата звернення: 10.03.2026).

5. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування : монографія. Київ : Київський університет, 2001. 395 с.

6. Барвінок Н. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу і туристичної інфраструктури Гайворонської та Завалівської територіальних громад Кіровоградської обл. Економічні горизонти. 2023. № 2(24). С. 4–20. DOI: https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(24).2023.281149.

УДК 911.3:796.5

Колотуха Олександр,
Національний університет «Київський авіаційний інститут»
Київ, Україна
e-mail: *okolotuh@ukr.net*

ТУРИСТСЬКИЙ ПРОЄКТ «БЛАКИТНИЙ ТРИЗУБ КІРОВОГРАДЩИНИ»

Колотуха О. Туристський проєкт «Блакитний тризуб Кіровоградщини». *Розглянуті питання оцінки ресурсно-туристського потенціалу Кіровоградської області в контексті водних спортивних рекреаційно-туристських ресурсів. Це стосується спортивного проходження засобами сплаву (байдарки, каяки, катамарани) таких річок області як Південний Буг, Синюха та Інгул. Проєкт з туристсько-спортивного освоєння вказаних річок та їх приток отримав назву «Блакитний тризуб Кіровоградщини».*

Ключові слова: ресурсно-туристський потенціал, рекреаційно-туристські ресурси, спортивний водний туризм, Кіровоградська область.

Kolotukha O. Tourist project "Blue Trident of Kirovograd Region". *Issues of assessing the resource and tourism potential of the Kirovograd region in the context of water sports recreational and tourist resources are considered. This concerns the sports passage of rafting means (kayaks, kayaks, catamarans) of such rivers of the region as the Southern Bug, Synyukha and Ingul. The project for the tourist and sports development of the specified rivers and their tributaries was called "Blue Trident of Kirovograd Region".*

Keywords: resource and tourism potential, recreational and tourist resources, sports water tourism, Kirovohrad region.